

ANTRASIS BŽŪP RAMSTIS: KAIMO PLĖTROS POLITIKA

Antrasis bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) ramstis – ES kaimo plėtros politika yra skirta Sąjungos kaimo vietovėms paremti ir įvairiausiems ekonominiams, aplinkosauginiams ir visuomeniniams XXI amžiaus iššūkiams įveikti. Kadangi ši politika yra lankstesnė (palyginti su pirmuoju ramsčiu), regionų, nacionalinės ir vietos valdžios institucijos gali suformuluoti savo individualias septynerių metų kaimo plėtros programas, pagrįstas europiniu priemonių rinkiniu. Priešingai nei pirmasis ramstis, kurį visiškai finansuoja ES, antrojo ramsčio programos bendrai remiamoms ES lėšomis, regioninėmis ir nacionalinėmis lėšomis.

TEISINIS PAGRINDAS

- Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 38–44 straipsniai;
- Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 (OL L 347, 2013 12 20) (bendros nuostatos dėl Europos struktūrinių ir investicinių fondų);
- Reglamentas (ES) Nr. 1305/2013 (OL L 347, 2013 12 20) (parama kaimo plėtrai);
- Reglamentas (ES) Nr. 1306/2013 (OL L 347, 2013 12 20) (bendros žemės ūkio politikos finansavimas, valdymas ir stebėseną);
- Reglamentas „Omnibus“ (Reglamentas (ES) 2017/2393; OL L 350, 2017 12 29, p. 15) (kuriuo iš dalies keičiami reglamentai Nr. 1305/2013 ir Nr. 1306/2013).

TIKSLAS IR PRIORITETAI

Europos Sąjungos kaimo plėtros politika antruoju BŽŪP ramsčiu nustatyta įgyvendinant reformą, žinomą kaip „2020 m. darbotvarkės“ reforma. Ji finansuojama iš Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) ir iš regioninių arba nacionalinių fondų.

EŽŪFKP tikslas – prisidėti prie strategijos „Europa 2020“ (ES augimo ir užimtumo strategijos) įgyvendinimo skatinant darnią kaimo plėtrą kaimo teritorijose.

Komisija yra nustačiusi tris pagrindinius kaimo plėtros politikos prioritetus:

1. didinti žemės ūkio konkurencingumą;
2. užtikrinti tausų gamtos išteklių valdymą ir klimato politikos įgyvendinimą;
3. užtikrinti subalansuotą teritorinę kaimo ekonomikos ir bendruomenių plėtrą, įskaitant darbo vietų kūrimą ir išlaikymą.

Šių pagrindinių tikslų siekiama nustatius šiuos šešis ES kaimo plėtros politikos prioritetus:

1. puoselėti žinių perdavimą žemės ūkio, miškininkystės sektoriuose ir kaimo vietovėse;
2. didinti visų tipų žemės ūkio veiklos konkurencingumą ir ūkių perspektyvumą;
3. skatinti maisto grandinės organizavimą ir rizikos valdymą žemės ūkyje;
4. atkurti, išsaugoti ir pagerinti nuo žemės ūkio ir miškininkystės priklausančias ekosistemas;
5. skatinti efektyvų išteklių naudojimą ir remti perėjimą prie klimato kaitai atsparios mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos žemės ūkio, maisto ir miškininkystės sektoriuose;
6. skatinti socialinę įtrauktį, skurdo mažinimą ir ekonominę plėtrą kaimo vietovėse.

Kaimo plėtros politika įgyvendinama pagal valstybių narių (ar jų regionų) parengtas kaimo plėtros programas. Pagal šias daugiametes programas įgyvendinamos pritaikytos strategijos, kurios atitinka konkrečius valstybių narių (ar regionų) poreikius ir yra susijusios su bent keturiais iš minėtų šešių prioritetų. Šios programos grindžiamos įvairiomis priemonėmis, parinktomis iš Kaimo plėtros reglamente (Reglamentas (ES) Nr. 1305/2013) išvardytų ir EŽŪFKP lėšomis bendrai finansuojamų europinių priemonių sąrašo (žr. toliau). Bendro finansavimo lygis įvairuoja priklausomai nuo regionų ir taikomų priemonių. Programas turi patvirtinti Europos Komisija ir jos turi apimti finansavimo planą ir veiklos rodiklių rinkinį. Komisija ir valstybės narės sukūrė bendrą kaimo plėtros politikos stebėjimo ir vertinimo sistemą. Per dabartinį programavimo laikotarpį (2014–2020 m.) didžiausias dėmesys buvo skiriamas EŽŪFKP ir kitų Europos struktūrinių ir investicijų fondų (ESI fondų), t. y. sanglaudos politikos fondų (Sanglaudos fondo, Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) ir Europos socialinio fondo (ESF)) ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (EJRŽF), veiksmų koordinavimui.

EUROPINIŲ PRIEMONIŲ SĄRAŠAS

Priemonės, kurias valstybės narės privalo įtraukti į savo programas, apima šias sritis:

- žinių perdavimas ir informavimo priemonės (profesiniai mokymai, informavimo kampanijos ir kt.);
- konsultavimo paslaugos, ūkių valdymo ir ūkininkų pavadavimo paslaugos;
- kokybės sistemos, taikomos žemės ūkio ir maisto produktams (nauji ūkininkų dalyvavimo kokybės sistemose būdai);
- materialiosios investicijos (žemės ūkio produktų perdirbimas, infrastruktūra, žemės ūkio valdų rezultatų gerinimas, tvarumo didinimas ir kt.);
- gaivalinių nelaimių ir katastrofinių įvykių paveikto žemės ūkio gamybos potencialo atkūrimas ir atitinkamos prevencinės veiklos vykdymas;
- ūkių ir verslo įmonių kūrimas (parama jaunesiems ūkininkams verslui pradėti, ne žemės ūkio veikla kaimo vietovėse ir kt.);

- pagrindinės paslaugos ir kaimų atnaujinimas kaimo vietovėse (plačiajuostis ryšys, kultūrinė veikla, turizmo infrastruktūra ir kt.);
- investicijos į miškų plotų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą (miško įveisimas ir miškingų plotų kūrimas; agrarinės miškininkystės sistemų kūrimas, miškų gaisrų, gaivalinių nelaimių ir katastrofinių įvykių, įskaitant kenkėjų antplūdžius ir ligas, taip pat klimato kaitos keliamą riziką, prevencija ir jų padarytos žalos miškams atlyginimas; investicijos, kuriomis didinamas miškų ekosistemų atsparumas ir aplinkosauginė vertė, taip pat jų klimato kaitos švelninimo potencialas; investicijos į miškininkystės technologijas ir į miško produktų perdirbimą, telkimą ir rinkodarą);
- gamintojų grupių ir organizacijų įsisteigimas;
- ūkininkavimo praktikos, kuri daro teigiamą poveikį aplinkai ir klimatui ir kuria skatinami būtini pokyčiai, išsaugojimas (agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonės). Šias priemones privaloma įtraukti į kaimo plėtros programas. Įsipareigojimai turi būti didesni nei numatyti privalomi standartai;
- subsidijos ekologiniam ūkininkavimui (perėjimo prie ekologinio ūkininkavimo arba paramos jam išmokos);
- su „Natura 2000“ ir Vandens pagrindų direktyva susijusios išmokos;
- išmokos už vietoves, kuriose esama gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių;
- gyvūnų gerovės išmokos;
- išmokos už miškų, aplinkosaugos ir klimato paslaugas ir miškų išsaugojimą;
- ūkininkų ir miškininkystės sektoriaus subjektų bei subjektų, dalyvaujančių maisto gamybos grandinėje, bendradarbiavimo skatinimas (centrų ir tinklų kūrimas, Europos inovacijų partnerystės tinklo žemės ūkio našumo ir tvarumo srityje (EIP) veiklos grupės);
- rizikos valdymo priemonių rinkinys: pasėlių, gyvulių ir augalų draudimas; savitarpio pagalbos fondai, kurie naudojami nepalankių klimato reiškinių, gyvūnų ar augalų ligų, kenkėjų antplūdžio ar su aplinka susijusių įvykių atvejais; pajamų stabilizavimo priemonė, pagal kurią finansiniai įnašai įmokami į savitarpio pagalbos fondus, iš kurių skiriamos kompensacijos ūkininkams dėl didelio jų pajamų sumažėjimo.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad 2018 m. sausio 1 d. įsigaliojusiu bendruoju („Omnibus“) reglamentu buvo labai pakeista esama rizikos valdymo sistema. Naujuoju reglamentu buvo nustatyta nauja konkretiems sektoriams skirta stabilizavimo priemonė, pagal kurią ūkininkams teikiamos kompensacijos dėl didelio jų pajamų sumažėjimo, kuris turėtų reikšmingą ekonominį poveikį kaimo vietovėse. Ši konkretiems sektoriams skirta stabilizavimo priemonė taikoma tuo atveju, jei pajamų sumažėjimas viršija 20 proc. Panaši parama šiuo metu taikoma draudimo sutartims tais atvejais, kai sunaikinama daugiau kaip 20 proc. ūkininko vidutinės metinės produkcijos kiekio.

Kaimo plėtros reglamente taip pat išdėstyta principu „iš viršaus į apačią“ pagrįstas vietos vystymosi požiūris, kurio laikosi vietos suinteresuotieji subjektai (LEADER metodas). Be to, EŽŪFKP taip pat finansuoja Europos kaimo plėtros tinklą

(kurio uždavinys – sujungti nacionalinius tinklus ir nacionalines organizacijas bei administracijas, dirbančias kaimo plėtros srityje Europos Sąjungoje) ir EIP tinklą, kuris padeda ūkininkams ir tyrėjams susisiekti ir keistis žiniomis. Reglamente taip pat aiškiai numatyta, kad valstybės narės gali įgyvendinti temines paprogrames, skirtas jauniems ūkininkams, smulkiems ūkiams, kalnuotoms vietovėms, trumpoms tiekimo grandinėms, moterims kaimo vietovėse, klimato kaitos švelninimui ir prisitaikymui prieš jos, biologinei įvairovei ir tam tikrų žemės ūkio sektorių pertvarkymui.

FINANSINIAI ASPEKTAI

Pagal 2014–2020 m. daugiamečią finansinę programą kaimo plėtrai skiriama apie 100 mlrd. EUR, be to, 61 mlrd. EUR skiriama iš valstybių narių viešųjų lėšų. Prancūzija (11,4 mlrd. EUR), Italija (10,4 mlrd. EUR), Vokietija (9,4 mlrd. EUR) ir Lenkija (8,7 mlrd. EUR) yra keturios pagrindinės EŽŪFKP lėšų gavėjos. Ne mažiau kaip 30 proc. EŽŪFKP lėšų turi būti skiriama investicijoms į aplinkos ir klimato sritis, taip pat į miškingų teritorijų plėtrą ir miškų gyvybingumo didinimą, agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemones, ekologinį ūkininkavimą ir „Natura 2000“ išmokas. Be to, bent 5 proc. EŽŪFKP lėšų turi būti skirta metodui LEADER įgyvendinti. Paramos sumos ir lygiai išsamiai išdėstyti reglamento II priede (pavyzdžiui, parama jauniems ūkininkams verslui pradėti gali siekti 70 000 EUR, didžiausia parama kokybės sistemoms – 3 000 EUR per metus, o parama ekologiniam ūkininkavimui gali siekti 900 eurų per metus už daugiamečių kultūrų auginimą).

ĮGYVENDINIMAS

Nuo 2014 m. gruodžio mėn. iki 2015 m. gruodžio mėn. Komisija patvirtino visas 118 kaimo plėtros programų, kurias parengė 28 valstybės narės. Dvidešimt valstybių narių pasirinko įgyvendinti po vieną nacionalinę programą, o aštuonios valstybės narės pasirinko daugiau negu vieną programą (pavyzdžiui, siekdamos atspindėti savo geografinę ar administracinę struktūrą). Antrojo ramsčio įgyvendinimas skirtingose valstybėse narėse ir net vienos valstybės narės viduje labai įvairuoja. Pradiniai tyrimo duomenys rodo, kad valstybės narės dažnai pasirenka toliau taikyti esamas priemones. Trys priemonės, kurias dažniausiai iš europinių priemonių renkasi valstybės narės yra materialiosios investicijos (23 proc. visų valstybės išlaidų), agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemonės (17 proc.) ir išmokos už vietoves, kuriose esama gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių (16 proc.). Be to, administracinė antrojo ramsčio įgyvendinimo tvarka buvo dažnai kritikuojama už tai, kad yra pernelyg sudėtinga. Todėl vienas iš tikslų modernizuojant BŽŪP po 2020 m. galėtų būti susitarimas dėl paprastesnių metodų, kurie galėtų užtikrinti tinkamą atskaitomybę neužkraunant pernelyg didelės naštos valdymo ir mokėjimo institucijoms ir naudos gavėjams.

BŽŪP REFORMA PO 2020 M.

2017 m. lapkričio 29 d. Komisija paskelbė naują komunikatą dėl maisto ir ūkininkavimo ateities, kuriame remiamasi rekomendacijomis, pateiktomis Deklaracijoje „Korkas 2.0“ dėl kaimo plėtros (2016 m. rugsėjo mėn. Korko vykusioje Europos konferencijoje buvo pradėtos diskusijos dėl antrojo ramsčio ateities). Komunikate

akcentuojamas darnus vystymasis, gamtos išteklių išsaugojimas ir poreikis užtikrinti kartų atsinaujinimą. Kalbant apie pastarąjį, komunikate valstybės narės raginamos parengti programas, kuriose atsispindėtų jaunųjų ūkininkų poreikiai ir būtų pasiūlyta supaprastinti jauniems ūkininkams taikomą naudojimosi finansinėmis priemonėmis, kuriomis remiamos investicijos į ūkius ir apyvartinės lėšos, tvarką. Be to, komunikate išdėstomos naujos prioritetų grupės, daugiausia dėmesio skiriant kaimo vertės grandinėms tokiose srityse kaip švari energetika, besikurianti bioekonomika, žiedinė ekonomika ir ekologinis turizmas.

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Naujausia BŽŪP reforma buvo pirmoji reforma, patvirtinta pagal įprastą teisėkūros procedūrą („bendro sprendimo procedūra“) (žr. [3.2.3](#)). Europos Parlamentas visapusiškai atliko savo, kaip vieno iš teisės aktų leidėjų, vaidmenį ir visų pirma užtikrino, kad ne mažiau kaip 30 proc. EŽŪFKP lėšų būtų skiriama investicijoms į aplinkos ir klimato srities veiksmus, taip pat į miškingų teritorijų plėtrą ir miškų gyvybingumo gerinimą, agrarinės aplinkosaugos ir klimato priemones, ekologinį ūkininkavimą ir „Natura 2000“ išmokas. Parlamentas taip pat išreikalavo, kad būtų nustatytas 85 proc. EŽŪFKP bendro finansavimo lygis mažiausiai išsivysčiusiuose regionuose, atokiausiuose regionuose ir mažosiose Egėjo jūros salose (Taryba iš pradžių siūlė nustatyti 75 proc. bendro finansavimo lygį). Be to, Parlamento dėka nustatyta didžiausia mokėjimų suma už hektarą vietovėse, kuriose esama gamtinių ar kitokių specifinių kliūčių, siekia 450 EUR už hektarą, o ne 300 EUR, kaip iš pradžių siūlė Komisija ir kam pritarė Taryba.

François Nègre
11/2020

